

www.unijairl.org

УНИЈА

БИЛТЕН

Број 11.-12. Год. II Београд јул-август 2005. Бесплатан примерак

Издавање овог Билтена омогућио је Високи комесаријат за избеглице УН (UNHCR)

НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ ОДРЖАН СЕМИНАР НА ТЕМУ "УЧЕШЋЕ РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА У ОПШТИНСКИМ РАДНИМ ГРУПАМА"

ДА ЛИ ЈЕ НЕДОСТАТАК НОВЦА ОСНОВНИ ПРОБЛЕМ ПОВРАТКА?

Половином септембра, на Брезовици, у организацији Данског савета за избеглице (DRC), одржан је дводневни семинар у чијем раду је учествовало преко стотину расељених лица који представљају своје сународнике на Општинским радним групама (ОРГ), високи функционер Владе Косова, представници UNMIK-а, UNHCR -а, Координационог центра, Уније удружења интерно расељених лица с Косова и Метохије, као и многи други чиниоци који учествују у повратку, с циљем да расељена лица, на што ефикаснији начин, буду ангажована у овом процесу.

Пише: Жељко Ђекић

Иако је семинар званично почео 15. септембра, представници расељених лица на ОРГ, почели су са окупљањем дан раније у Београду, Крагујевцу, Краљеву, Крушевцу и Нишу, одакле су, у не баш удобним аутобусима, кренули пут најужније српске енклаве, општину Штрпце, тачније хотел "Нарцис" на Брезовици. Овакав вид превоза имао је и своје добре стране, јер су расељена лица имала прилике да, током десеточасовног путовања, размене позитивна, али и негативна искуства о свом досадашњем деловању на ОРГ. Чини се, добра припрема за дводневни рад на овом семинару, који је, према мишљењу нашег новинара, ипак, имао превише обиман дневни ред.

КОРАК ПО КОРАК

Према протоколу семинара, учесници су радили у плерним седницама (заједничким скуповима) и тренинг радионицама, на којима су расељена лица била подељена по регионима. Семинар је у име организатора отворио

Грем Тиндал, пројект менаџер за повратак Данског савета за избеглице, рекавши, да је успех овог програма у томе што је "под један кишобран", успео окупити све оне који

већ дужи временски период раде на овом пројекту. Он се захвалио, пре свих, расељеним лицима, која су се одавала у великом броју, што, по његовом мишљењу, представља доказ да је овај пројекат заживео, као и свима онима који су узели учешће на овом семинару, а посебно донаторима који су омогућили да се он одржи.

Потом се скупу обратио Адем Саљихај, заменик премијера владе Косова, рекавши да је током свих ових протеклих година процес повратка постао једно од најважнијих питања којим се баве Привремене институције Косова. "Повратак је један веома сложен и комплексан процес којим се баве институције, како на централном тако и на локалном нивоу. Општине имају кључну и најважнију улогу, када је реч о повратку расељених, а оне су одиграле и велику улогу када је реч о интеграцији повратника у косовско друштво, као и организовању дијалога расељених са представницима локалне заједнице. Као резултат тог рада имамо велики број пројеката који се

У ОВОМ БРОЈУ:

ИНТЕРВЈУ

Љушфи Хазирџи, министар за локалну самоуправу у Влади Косова (стр. 4-5)

РАСЕЉЕНА ЛИЦА У ПОСЕТИ КЛИНИ (стр. 6-7)

НЕОПХОДНА ПРАВНА ПОМОЋ (стр. 9)

СЕРВИСНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ (стр. 10)

МОНАСТИР ГОРИОЧ И БУДИСАВЦИ (стр. 11)

ИНТЕГРАЦИЈА ИСПРЕД ПОВРАТКА (стр. 12)

финансирају из буџета владе Косова. Морам нагласити да је учињен огроман напредак када је реч о међуетничким односима на Косову. У свим местима на Косову ситуација је побољшана и сада је много боља него што је била. Локални инциденти, који су се недавно десили, не треба да нас обесхрабре. Наставак дијалога и успостављање поверења је дугорочни циљ и наша визија, а у том смислу влада Косова тренутно ради на неколико пројеката који имају за циљ да обезбеде дугорочан и одржив повратак. Ми смо уверени да ће се овај процес успешно окончати, иако бих додао да је он веома деликатан. Због тога смо са повратком пре почели у сеоским срединама, јер је тај процес много лакши од повратка у градска подручја", истакао је Салџихај у свом излагању, нагласивши да се влада одлучила да овај процес иде "корак по корак". Испред владе Косова присутнима се обратио и Љутфи Хазири,

министар за локалну самоуправу, напоменувши да је тридесет општина на Косову и Метохији израдило стратегију за повратак, затраживши од учесника ОРГ да активније учествују у њиховој имплементацији. (О начину спровођења ових активности, децентрализацији на Космету, као и о неким другим питањима можете прочитати у интервјуу, који је министар Хазири дао Билтену Уније на странама 4 и 5).

НЕУСПЕШАН ПОВРАТАК

Овим речима, процес повратка у последњих шест година оценио је Килијан Клајншмит, директор Канцеларије УНМИК-а за заједнице и повратак.

"Ми смо до сада примили 27 концепт папира и они су прегледани од стране међународне заједнице, владе

ЗАКЉУЧЦИ СА ПРВЕ РАДИОНИЦЕ

Преглед и оцењивање презентованих општинских стратегија за повратак ИРЛ

1. Повећати број и учесталост Иди-види посета и то не само по селима већ и по градовима, уз активно укључење локалне већинске заједнице, као и политичких представника ове средине. Предлог је да се то врши кроз дијалоге, округле столове, радионице, конференције и сл.
2. Убрзати реализацију Стратегије, уз могућност учешћа ИРЛ
3. Активно информисање и учешће интерно расељених лица у процесу приватизације и децентрализације. Предлог је да се обезбеди термин на локалним ТВ и радио станицама, као и на централним/државним ТВ станицама и то на језицима мањина (на КиМ и у читавој СЦГ)
4. Створити веће безбедносне услове за одржив и трајан повратак ИРЛ на подручје КиМ
5. Интензивније укључити Министарство за заједнице и повратак као и остала ресорна министарства која могу да помогну самом процесу повратка.
6. Повећати ниво информација о жељи за повратак код донатора
7. Побољшати координацију између ИРЛ и општинских канцеларија за повратак, самим тиме поспешити донаторство које се тиче самог процеса повратка (било да се ради о реконструкцијама домова или неких других видова помоћи чину повратка)
8. Интензивније радити на повратку у урбане (градске) средине, а не као што је било до сада, када су приоритет имале углавном руралне (сеоске) средине
9. Квантитативно и квалитативно порадити на мултиетничком дијалогу, пружити помоћ и подршку повратницима по питању мини-бизнис пројеката, како би се постигао што виши степен одрживог повратка.

ЗАКЉУЧЦИ СА ДРУГЕ РАДИОНИЦЕ

Осврт на процес учешћа ИРЛ на ОРГ и извештавање са њих

ЗАКЉУЧЦИ:

1. Потребно је веће учешће представника већинске (албанске) заједнице, односно заједнице која прихвата повратнике
2. Обавезан консултативни састанак, свих учесника, пре самог одржавања ОРГ-а истог дана, али у мало ранијем термину
3. Свим учесницима доставити извештај са ОРГ-а одмах по повратку, као и списак са учесницима на ОРГ-у
4. Све учеснике ОРГ-а ревносно и на време обавестити о темама и дневном реду наредног ОРГ-а
5. Веће учешће у УНХЦР-овој емисији "Повратак", ради што квалитетнијег информисања крајњих корисника
6. Квантитативно и квалитативно увећати број интерно расељених лица, интерно интерно расељених лица, повратника, као и представника већинске (прихватајуће) заједнице на ОРГ
7. Веће учешће ромске популације, Египћана и Ашкалија приликом израде појединих Концепт папира, те упознавање свих потенцијалних повратника са коначном верзијом истог
8. Обезбедити благовремену замену за представнике ОРГ-а, који нису у могућности да присуствују састанцима
9. Обезбедити материјалну подршку (средства за телефоне, рачуне и дневнице) представницима из Црне Горе (у потпуности) и Србије (за оне којима није обезбеђена та подршка)
10. Извршити обуку нових представника на ОРГ (упознати их шта је Концепт папир, шта он представља, које могућности из њега проистичу, како се пише и на послетку, како се доставља донатору).

Косова и на основу наше процене донећемо одлуку о реализацији наведених пројеката повратка. Осим финансијских средстава који су неопходни за њихову реализацију, велику улогу у одобрењу концепт папира играће и то, да ли заиста постоји жеља расељених људи да се врате", рекао је Клајншмит. Овакав одговор изазвао је оштру реакцију Влаје Раичевића, расељеног лица из Пећи, који је тренутно уточиште пронашао у Подгорици. Он сматра, да о жељи за повратак нико, па ни највиши представници међународне заједнице, прогнане Србе не би требало да питају, јер таква питања они сматрају увредљивим и про-

Пројекти одобрени, недостају средства

"За до сада одобрене пројекте повратка потребно је 37 милиона евра. Из косовског буџета одобрено је 5,5 милиона евра. Недостаје још око 32 милиона евра, које би требало да дозначе донатори. Као разлог због чега средства из донација слабо пристижу, је тај, да по мишљењу евентуалних донатора, не постоје добри услови за повратак", рекао је о недостатку средстава за обнову Килијан Клајншмит. И Адем Саљихај, заменик премијера Косова, сматра да највећи проблем бољем повратку расељених представља недостатак финансијских средстава.

вокативним. Раичевић је додао, да га нико не може убедити да повратак у градове не би требало да иде брже, јер тамо не треба концепт папира. "Требало би само ослободити станове и вратити их њиховим власницима и повратак би кренуо много брже, али за тако нешто, не постоји довољна ни жеља, ни воља, али ни снага код међународних институција, али ни код привремених институција Косова", сматра Раичевић. Нада Чуљак - Бањац, представница Координционог центра, изразила је задовољство што је од господ. Клајншмита чула да је повратак неуспешан, јер орган, који она представља на овом скупу, то тврди већ шест година. Она је, такође, истакла да је излагање Клајншмита, много ближе истини, за разлику од оног што су изнели представници косовске Владе, које је, по њеном мишљењу, сувише "пикн" обојено.

СВАКО НА СВОЈЕ

"Свако на своју земљу, свако у своју кућу" је мото Министарства за заједнице и повратак, рекао је у свом обраћању Александар Воштић, шеф кабинета ресорног министра и како је рекао "шеф свих његових саветника". "Без ваше иницијативе код повратка, нико вам не може помоћи. Ако ви не поднесете захтев да вам се ваша имовина врати ни један орган не може да то учини уместо вас. Све што мислите да треба и може да се направи дајте да поднесемо предлоге, да то уђе у неке буџетске пројекте. Све што се ради ове године, пројекти су буџета из прошле године. Све су то раније преузете обавезе и министарство је ове године део средстава прилично невољно пребацило за ове пројекте, јер темпом повратка и начином повратка министарство није задовољно", рекао је расељенима Воштић, додајући да су за сваку добру иницијативу врата овог Министарства отворена. С његовим излагањем није био задовољан Новица Јовановић, из Српског Бабуша који, како рече, самоиницијативно ради на повратку Срба на Космет већ четири године. "Повратак за

ових шест година је неуспешан, а тврдим да ће са оваквом стратегијом, какву је предложило Министарство за заједнице и повратак, повратак бити заустављен и чини ми се да је циљ ове стратегије управо то. У једном делу Ваше стратегије пише да ће оперативна одговорност бити пренета на локалне структуре, а тај успешан рад локалне самоуправе већ смо осетили. Један од конкретних примера је и концепт папир за Српски Бабуш, у коме је из пројекта избачена школа, основана још 1905. године. Ако се и деца не враћају, због чега сви ови планови", запитао је Јовановић. До завршетка првог дана семинара, расељена лица су имала прилике чути и излагања представника приштинске канцеларије УНДП-а, који су представили програм "Помоћ владе при повратку" у коме се говори о директној помоћи владе Косова повратницима, као и излагање представнице приштинске канцеларије ХПД-а, која је још једном подвукла да ХПД 31. децембра, ове године, завршава свој мандат. Упркос бројним питањима, која су се, у највећем броју, односила на индивидуалне случајеве, представници ХПД-а, расељена лица упутила су на адресу њихових најближих канцеларија.

УНАПРЕДИТИ РАД ОРГ

Другог дана рада, учесници семинара, били су подељени у четири радионице по регионалном принципу. Водитељи ових радионица углавном су били представници Управног одбора Уније удружења ИРЛ. Прва радионица односила се на Преглед и оцењивање презентованих општинских стратегија за повратак, док су на другој радионици, након садржајне дискусије, лоцирани пропусти у досадашњем раду ОРГ, истакнуте добре стране и дати предлози на који начин се може побољшати њихов рад. Закључци, који су потом донети, проистекли су из рада преко стотину учесника ОРГ-а, који су кроз детаљну анализу постигнутих резултата, као и кроз своје предлоге за побољшање и унапређење повратка изнели сами учесници. Закључци су продукт интензивног и вишечасовног рада учесника распоређених у четири радне групе, размештене по регионима, Призрен, Пећ, Приштина и Ђилане. Закључке и препоруке, за будуће учешће ИРЛ на ОРГ, сублимирали су представници Уније, а у њихово име изнео их је Жељко Рајковић, извршни директор овог савеза удружења.

Шта је то Општинска радна група?

Општинска радна група (ОРГ) је једини форум на Косову и Метохији, на којем се, на локалном (општинском) нивоу, разговора о повратку. Интерно расељена лица која учествују у раду ОРГ дужни су да на свим састанцима овог форума одговорно и редовно представљају остала ИРЛ из општине /места/ села која су их изабрала за своје представнике и да им након одржаних седница дају повратне информације о закључцима са наведених састанака. Дански савет за избеглице (DRC) и Унија удружења интерно расељених лица, уз помоћ UNHCR-а, на основу предлога удружења расељених, невладиних организација, као и иницијатива група расељених лица, на основу одређених критеријума, прошле године је направила коначан списак лица који ће заступати интересе својих сународника на ОРГ.

ЉУТФИ ХАЗИРИ МИНИСТАР ЗА ЛОКАЛНУ САМОУПРАВУ У
ПРИВРЕМЕНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА ВЛАДЕ КОСОВА

УСКОРО ЋУ ОБИЋИ РАСЕЉЕНА ЛИЦА И У СРБИЈИ

Приликом недавно одржаног семинара на Брезовици, Љуџифија Хазирџа, министар за локалну самоуправу у Влади Косова, иначе једног од уводничара на овом скупу, замолили смо, да нам на њочешку интервјуа, који је дао Билџену Уније, каже нешто више о улози ојштина и примени сџангарда, који се односе на ѡроцес ѡвращка.

Право на повратак је једно од основних људских права и ми координирамо свој рад како би обезбедили то право свима и омогућили расељеним лицима да се врате на своју имовину. Тридесет општина на Косову су већ направиле и израдиле стратегију повратка. Ова стратегија је произашла као плод заједничке сарадње између представника владе Косова, локалних заједница и политичких партија које тесно сарађују по овим питањима. Даља сарадња са свима онима који су напустили своје домове, представницима локалних заједница, као и званичницима UNMIK-а, односно свима онима који учествују у овом процесу, је сада више него неопходна како би он био успешно реализован. Скупштине општина су већ одобриле одређени буџет чија средства су намењена представницима свих заједница.

МЕЃУСОБНИ ДИЈАЛОГ ПОСПЕШУЈЕ ПОВРАТАК

Да ли имате неке бројчане показатеље колико се људи вратило након усвојења поменутих стратегија?

Као бивши председник једне од општина на Косову, сматрам да бројке јесу важне за повратак, али не мислим да треба гледати људе кроз бројке. Манипулације с бројкама враћају нас на нека бивша времена у којима смо сви ми каснили, а највећи цех су платиле избеглице и расељена лица. Што се стратегија тиче могу да кажем да је до сада с косовским буџетом кренуло у реализацију двадесет пројеката за изградњу насеља за повратак. Расељени су почели да се враћају и у урбане средине, Клину, Гњилане, пре неки дан смо били у Урошевцу и разговарали, такође, о конкретним пројектима за повратак. Чињеница је да, понекад имамо и проблема, чак и инцидената, али ако гледате уназад две-три године, признаћете да се ситуација мења на боље. Сви на Косову су нешто изгубили, најалост, многи и животе, али, ми, који данас живимо овде, не верујемо у колективну кривицу. Гледамо на заједничку будућност, а они који имају проблеме са законом, било да су то Срби или Албанци, с њима треба да се баве правосудни органи. Не желим да продајем демагогију када кажем да на питању повратка сви морамо радити заједно. Нема те међународне заједнице, ни председника општине, ни полицајца који могу донети већи успех овом процесу од дијалога, разговора, комшијског односа и

међусобног уважавања.

Пре тачно годину дана, приликом нашег последњег виђења, када сте обављали функцију градоначелника Гњилана, јавно сте позвали све расељене из овог града да се врате у средину из које су избегли. Какви су резултати вашег позива?

Иако је број повратника у град Гњилане још увек симболичан, чињеница је да су они почели да се враћају. Веома је важно да су расељена лица, кренула с процесом повратка у урбане средине. Сви они, који имају приватан стан или кућу, требало би да буду укључени у тај процес.

*Љуџифи Хазирџа у разговору са уредником
Билџена Уније*

У општини Гњилане, али и другим општинама на Косову, један је од приоритета да се помогне онима који изразе жељу да се врате, да им се омогући повратак, односно, да тај процес буде што успешнији.

Осим у сам град Гњилане, какав је повратак у околна села?

У селима око Гњилана има доста повратника, као и лица српске националности која их нису ни напустила. На паузи данашњег семинара разговарао сам са двојицом представника села Жегра, једног од највећих у гњиланској општини, у које повратници желе да се врате. Убеђивао сам их да морају бити више активни на повратку својих sunarодника. Неопходно је и да буду више ангажовани у

разговарима са расељеним Жегранима, како би им представили праву слику овде, на терену. Једнако тако, они морају успоставити и боље контакте с општинским структурама Гњилана, чиме би процес повратка био интензивнији и синхронизованији.

ЧАГЛАВИЦА, МОЖДА, У ОПШТИНИ ГРАЧАНИЦА

Оно што је тренутно на Космету у првом плану је децентрализација. О децентрализацији се говори и у Приштини и у Београду, као једном од битних услова у испуњењу стандарда. У плану "Б" децентрализације, који је усвојила влада Косова, а потврдио UNMIK, од пет пилот пројеката, две општине су са већинским српским становништвом. С овим предлогом нису се усагласили локални српски представници, али ни Влада Србије. Како то тумачите?

Разговори у Бечу

"Гледам оптимистички на сусрет у Бечу, иако је то један од првих политичких састанака представника влада Србије и Косова. Разговараћемо о повратку и децентрализацији. Протокол о повратку је већ завршен документ на коме су експерти радили неколико месеци. Тражићемо да, за сада, буде формално потписан документ о повратку с обе стране на премијерским нивоу. Политички је интерес, обе стране, да се то уради и да се тај документ имплементира одмах, преко већ формираних радних група о повратку", рекао нам је Хазири о својим очекивањима резултата састанка у Бечу, дан пре поласка на пут. Након одржаног састанка Зоран Лончар, министар за државну управу и локалну самоуправу у влади Србије, који је на овом скупу предводио српску делегацију, дао је следећу изјаву: "Мишљења су размењена у конструктивној атмосфери, а највећи резултат је, по мени, то да су први пут политички представници косовских Албанаца разговарали с представницима Србије, чиме су Београду дали легитимитет као равноправном саговорнику о свим темама, посебно када је реч о децентрализацији".

Разговори о овој теми ће бити настављени, а место и време накнадно ће бити одређени.

Нажалост, локални Срби су били кооперативни, али Влада у Београду није. Влада Србије политички је гледала на овај процес и позвала локалне Србе да не учествују у њему. Управо због тога су локални Срби ван овог процеса. Упркос томе, ми и дан-данас радимо, разговарамо и договарамо се са политичким представницима свих српских струја, да их тако назовем, на Косову. Ми разговарамо са представницима Српске листе, Демократске и Демократске странке Србије, па чак и са људима из Радикалне странке у Грачаници. Морам нагласити, да је ово, као што му само име каже, предлог општине, тј. копилот општина. Највероватније ће Грачаница у будућности добити статус општине, али за неколико следећих месеци

то је тест програм, тест пројекат, на коме ћемо видети како локални лидери одлучују о свим надлежностима локалне самоуправе које на њих преносе Влада. То се односи на школство, здравство, урбанистичке планове, лиценце за бизнис итд.

Мештани Чаглавице су изразили протест, због тога што ово село није припало под пројект пилот општине Грачаница. Они чак прете колективним исељавањем, ако се овај план почне проводити. Имате ли разумевања, за њихове, чини се, оправдане захтеве?

Нисмо још донели коначну одлуку о општинским границама. Када општина Грачаница буде добила легални статус, највероватније ће и Чаглавица бити део те општине. Сада је, понављам, то само пилот пројекат у коме ће сама Грачаница, плус три-четири околна села око ње, бити део те пилот општине. Оно што гарантујемо је већинско српско становништво у општини Грачаница. Иако су Срби тражили да Ајвалија, као село настањено са већинском албанском заједницом, не буде део тог пројекта, јер га доживљавају као претњу, оно ће за сада бити део овог пилот пројекта. Надам се да ћемо се о свему томе договорити заједно с локалним становништвом и с другим политичким лидерима, када за то дође време.

РАСЕЉЕНИ ЖИВЕ У ТЕШКИМ УСЛОВИМА

За разлику од Грачанице, о будућој општини Партеш се много мање прича у јавности?

Партеш и Доња Будрига су етничко чиста српска села, док је Црниће мешовито село. Сви они улазе у пилот општину Партеш у којој преовлађује сеоско становништво и она нема ништа заједничко са Грачаницом. Грачаница је више урбана заједница на коју ми гледамо као на потенцијалну општину. На Партеш, Доњу Будригу и Црниће као пилот пројекат, гледамо као на нешто, што ћемо, можда у будућности, видети као општинску заједницу. Желимо да то организујемо легално и Партеш видимо као кандидата за локалну општинску самоуправу.

Рекли сте, у разговору с расељеним лицима, да сте били у Црној Гори, да сте били у Македонији и тамо видели где и како живе избегла лица. Рекли сте, такође, да нисте могли отићи у посету расељеним са Космета која тренутно живе у Србији. Шта је разлог томе?

Пре свега да кажем да расељени и у Црној Гори и у Македонији, бар према слици коју сам ја стекао, живе у веома лошим условима. Према информацијама с којима располажем ништа боља ситуација није ни са онима који су своје уточиште пронашли у Србији. Нажалост, поред моје жеље нисам могао опустовати у Србију, чак ни са делегацијом UNMIK-а, када је требало да присуствујем Националној конференцији о избеглицама прошле године у Београду. Влада Србије ми није тада дала зелено светло, али се надам да ћу ускоро добити дозволу да могу да разговарам с расељеним лицима и заједно са представницима владе Србије пронађемо заједничко решење и омогућимо свима онима који то желе да се врате кући.

Жељко Ђекић

РАСЕЉЕНА ЛИЦА У ИДИ - ВИДИ ПОСЕТИ ГРАДУ КЛИНИ

ЖЕЉА НЕДОВОЉНА ЗА ПОВРАТАК

Шесторо расељених лица (њихоро које је своје шренушно пребавалишће пронашло у Смедеревској Палананци, а једно у Крушевцу), у организацији удружења Божур, а у оквиру пројекта Инфо - центра Данског савета за избеглице(ДРЦ), кренуло је, да после шест година, обиђе своје домове на Косову и Метохији. Овај пут је имао посебну тежину, шим више, јер је ово била прва организована иди- види посета граду Клини.

Забележила: Славица Милуновић

Путовање према Косову и Метохији протекло је у разговору у којем су евоциране успомене на нека пређашња, боља, времена, када је ретко ко од њих имао проблема са својим комшијама Албанцима. Напротив, живели су ту једни поред других, одлазили на славе, честитали верске празнике, а често пута, без неких посебних разлога, долазили једни другима на кафу или чај.

СТРЕПЊА

Укратко, бар према њиховој причи, нико од ове мале групе расељених није имао проблема са својим дојучерашњим комшијама Албанцима. Негде између свих тих прича, у неким каратким паузама када је недостајала понека реч да би се склопио мозаик успомена, негде у ваздуху, осећала се стрепња. На какав пријем ће наићи? Шта ли их сада доле чека? Да ли су им куће порушене? Како ће се понашати представници локалних власти? Са свим тим,

помало помешаним, осећањима, пут нас доводи до Звечана. Ту нас дочекују представници пећке канцеларија Данског савета за избеглице, УНМИК полиције и Косовске полицијске службе (КПС). Настављамо пут. У аутобусу тишина. Сви гледају кроз прозор. Ћуте. Сећања навиру. Колико ли су само пута пролазили овим путем?

ТРИ КУЋЕ, ТРИ ПРИЧЕ

Стижемо у Клину. Ту нас чека општински службеник за повратак. Паркирамо возила на почетку улице у којој се налазе три српске куће. Пут настављамо пешице. Долазимо до куће породице Конић, тачније до места где се она некада налазила. Конићи, отац и син улазе на своје имање. Од куће остао само темељ и сабласно празно двориште. Показују нам да је ту некада био воћњак. Старији Конић стоји на рушевини и брише сузе. Он је са супругом овде провео читав век. Деца порасла, основала

Конићи - отац и син

своје породице. Ту су планирали, да, када зато време дође, оду на вечни починак. Где, како и шта даље? Ни сам не зна. Ипак, и поред свега жели да се врати. Да живи тамо где и припада. Да ли ће му се та жеља испунити?

Стижемо до куће Миодрага Пешића. Оштећена је, такође. Ема ни крова. Без предходне реконструкције ни у њој се не би могло живети. Ипак је осећај другачији, кућа

Брацановић ?????

је ту, види се. Власник је обилази, улази унутра, желео би да остане сто дуже, али други чекају. Идемо даље. Милица Брацановић је следећа на реду да дође до свог имања. Прича да се чује са комшијама и да се нада да ће их видети. Не зна у каквом јој је стању кућа. Прелазимо преко ливаде и трња до дворишта зараслог у коров. На кући нигде ни врата ни прозора. Улазимо унутра, све сабласно празно, обе собе пуне различитог отпада. Сузе и сећања? По ко зна који пут, на овом простору се пон-

ИЗ РАДА ЧЛАНИЦА УНИЈЕ

?????

авља иста прича. Излазимо, само још једна фотографија испред куће, подсећа на њене бивше станаре. Комшије не прилазе. Нема спонтаног, али ни било каквог другог сусрета. Склонили су се из својих дворишта у куће. Зашто? Још једно питање које на овом путу остаје без одговора.

Кућу Дончица, коју су дошли да виде мајка и син не можемо тог дана да видимо. Узурпатор, који сада живи у њиховој кући, није ту. Отишао је, кажу, службено за Приштину. Остаје нам да ту кућу погледамо сутрадан.

ГРОБЉЕ

Шта се може, сила Бога не моли. Настављамо пут. Расељени желе да запале свеће на гробове својих најближих. Улаз на гробљу затрпан ђубретом. Газимо

Без коментара

преко отпада и улазимо у ограђено православно гробље. Неки споменици су порушени, други се од шипражја и корова готово и не виде. Људи, према сећању, траже гробове својих. Пале се свеће и опет сузе.

МАНАСТИР

Са гробља крећемо у обилазак манастира Будисавце. Тамо нас дочекују три монахиње, две које се стално тамо налазе и једна која је дошла у помоћ из Пећке Патријаршије. Палимо свеће и предах проналазимо у манастирском дворишту. Домаћински нас послужују кафом, колачима и грођем. Не скривају радост, јер су ретке овакве прилике да могу некога угосте. Не излазе ван манастирске капије. Док причамо уз кафицу, војници италијанског контингента не престају да патролирају. Неуморни су.

Монахиње кажу да војници то исто непрестано раде и дању и ноћу. Одлазимо у Видање, мешовито село надомак КLINE, у које се вратио мало број повратника. Ту проводимо ноћ. Људи се познају, љубе, питају за здравље и опет

Учесници посете у манастиру Будисавци

крећу приче. Сви смо испред једине продавнице у селу. Централно место свих дешавања. Ујутру се поново састајемо. Неки нису спавали читаве ноћи, разговарали су, подсећали на нека прошла лепша времена. О будућности су најмање причали. Желели би да се врате, али да ли ће моћи, то само свевишњи зна.

ОПШТИНА

Поново смо у граду, уз пратњу, наравно. Сазнајемо да не ћемо моћи да обиђемо кућу Дончица. Засто? Одговор је да ХПД није испунио своју обавезу и да преко њих морају да поново траже иселење узурпатора њихове имовине. На нашу молбу возе нас поред куће. Мајка и син гледају кроз прозор, препознају свој цвет на тераси. Двориште се није

Сасијанак у општини Клина

много променило. а како је у кући? Одговор на то питање нисмо могли да добијемо, можда неком другом приликом.

У општини састанак, на дневном реду питање повратка. Расељени показују јасну жељу да се врате, али то није довољно. Морају се створити минимални услови за повратак, ослободити заузето, изградити уништено. Општина нема пара. Кажу да се помоћ тражи код других донатора. Шта ће бити са овим, као и многим другим расељеним породицама показаће време.

АКТИВНОСТИ УДРУЖЕЊА ЗАВИЧАЈ ЗА ПОВРАТАК

ПОСЕТА МАНАСТИРУ ГОРИОЧ

Након што се група учесника Општинске радне групе (ОРГ) за Исток, по позиву и уз подршку Данског савета за избеглице, 21 септембра појавила у овом граду, од изненађеног руководства општине сазнали су да ОРГ за тај дан није ни имала заказан састанак. Ипак, да њихов пут не буде не буде узалудан, Бедри Халими, потпредседник општине Исток и Бајрам Цељај, шеф канцеларије за повратак су у петнаестоминутном састанку са овом групом

Са ињуманијом Анџусом у манастиру Гориоч

истакли да ће сви релевантни учесници ОРГ добити лични позив од председника општине за састанак који би требало да се одржи крајем месеца. Очигледно да је нечија немарност опет досла до изражаја, јер, како су они истакли, њих нико није контактирао да провери такву информацију.

Пошто је било времена, сви расељени који су присуствовали овом састанку упутили су се у манастир Гориоч, како би посетили тамошње сестринство. На капији манастира дочекала нас је мати Антуса, која је стрпљиво стајала на киши, док су шпански припадници КФОР-а који обезбеђују манастир, завршили редовну процедуру провере.

Мати Антуса је једва дочекала људе из Истока, како би им се пожалила да кров конач манастира још није покривен, а кише сваким даном падају све јаче. У краћем разговору, Радош Вулић, координатор за општину Исток и Новица Антић, учесник ОРГ, обавестили су мати Антису да ће у најскорије време стићи група радника и мајстора, који ће својом добровољним радом помоћи да се покрије кров и коначно скине најлон са прелепог конач манастира. (Фотографије из манастира Гориоч објављујемо на страни 11)

ПРЕЗЕНТАЦИЈА "ПРИРУЧНИКА ЗА ИНТЕРНО РАСЕЉЕНА ЛИЦА"

У оквиру сарадње са партнерским и другим организацијама, које се баве питањима расељених лица са Косова и Метохије, "Завичај за повратак" је организовао презентацију "Приручника за интерно расељена лица",

који су као партнери на пројекту Косовског иницијативног програма (КИП-а) реализовали Српски демократски форум из Београда и невладина организација "Сфида" из Призрена.

Презентацији, која је одржана у сали Црвеног крста у Крагујевцу, присуствовало је тридесетак расељених лица, представници више невладиних организација из Крагујевца и локалних медија. Бранислав Ристић, представник СДФ-а и аутор овог приручника у најкраћим цртама упознао је присутне са циљем и разлозима излагања оваквог издања. Уз уобичајена питања, која су саставни део сваке наше презентације или округлог стола, корисници ИРЛ, су позитивно реаговали на овакав начин прикаивања информација, јер се на једном месту могу наћи многи подаци, као што су бројеви телефона битних институција за расељена лица, невладиних организација и других важних чиниоца који се баве повратком и проблематиком ИРЛ. Презентација је била праћена медијском подршком крагујевачке телевизије К9.

САРАДЊА СА UNHCR-ом

Канцеларију удружења "Завичај за повратак" у овом месецу посетиле су Милена Петровић - Браутен и Бојана Поповић из београдске канцеларије УНХЦР-а, као и Мирјана Здравковић из канцеларије УНХЦР-а Краљево. Циљ ове посете је био да се представнице ове међународне организације што ближе упознају са активностима Удружења. Презентовано им је оно шта је "Завичај за повратак" урадио у протеклом периоду, шта тренутно ради, као и какве су смернице Удружења за будуће активности. То се, пре свега, односи на процес информисања и повратка ИРЛ у своје домове.

Представнице УНХЦР-а у разговору са домаћинима

У разговору је истакнуто са којим се проблемима Удружење сусреће у реализацији својих активности, како би се пронашло најадекватније решење за што ефикаснији рад, који би резултира бољим резултатима. Изузев ранијих посета нашој канцеларији од стране госпође Здравковић, ово је била прва посета представника УНХЦР-а из београдске канцеларије Завичају за повратак, па се за то надати се да ће оваквих посета бити и у наредном периоду, с циљем унапређења обостране сарадње.

Доста Палић

ПРОБЛЕМИ ИРЛ СА РЕШАВАЊЕМ ИМОВИНСКИХ ПИТАЊА НЕОПХОДНА ПРАВНА ПОМОЋ

Удружење Свети Спас се, од почетка свога рада, поред активности везаних за повраћање и информисање интерно расељених лица (ИРЛ), непрекидно бави пружањем правне помоћи. У првим данима расељења, највећи правни проблеми били су везани за стипендијска питања расељених, питања из радног односа, као и друга питања везана за лична и имовинска права. У оквиру пројекта, донираног од стране Норвешког савешта за избежлице (НРЦ) 2001/2002. године, пружана је правна помоћ и лицима који су као потенцијални повраћеници ишли у иди-види посети, на територији Призренског округа.

ТУЖБЕ ЗА НАДОКНАДУ УНИШТЕНЕ ИМОВИНЕ

Након иницијативе за покретања поступка пред надлежним косовским институцијама, ради накнаде штете за уништenu имовину, Удружење је по добијању пројекта од стране Међународне православне добротворне организације (ИОСС), дало изузетан допринос у помоћи расељенима, да у предвиђеном року израде и предају тужбе надлежним институцијама. У овом послу, у склопу велике

Планинка Јанковић ИРЛ из Крушевца у посетиоријама удружења Свети Спас у Београду

мреже правних канцеларија у Србији, Црној Гори, Војводини и Косову и Метохији, учествовале су две канцеларије "Светог Спаса" у Београду и једна на Брезовици.

Данас, трећи месец од завршетка пројекта, обраћања расељених и избеглих лица везана за пружање бесплатне правне помоћи, не јењавају. Не престаје ни помоћ сарадника Удружења, који на чисто волонтерској основи, без иједног динара надокнаде, излазе у сусрет, и због велике удаљености из којих корисници долазе, покушавају да предмете израде у истом дану.

НЕДОСТАЈУ ДОНАТОРИ

Нажалост, велики број невладиних организација, које су протеклих неколико месеци, пружале правну помоћ у писању тужби за накнаду штете, завршетком пројекта, престале су и са пружањем правне помоћи. Иако сарадници ангажовани у удружењу "Свети Спас", за свој рад на пружању правне помоћи не примају никакву надокнаду, ради корисника и наставак добре сарадње са ХПД-ом Београда, када су у питању реакције на одлуке ХПД-а,

И Унија тражи донаторе

Осим удружењу "Свети Спас", велики број корисника се обраћа и осталим чланцима и завршној канцеларији Уније, као и канцеларији Уније у Звечану, с разним питањима и проблемима. Када је правна помоћ у питању. Да подсетимо, четири чланице Уније, као и удружење расељених "Зора, из Берана, као придружена чланица, готово две године су са својих седам канцеларија активно учествовале у Регионалној мрежи правне помоћи ИОЦЦ-а. Чињенице говоре да је овакав вид помоћи и даље неопходан, па ће због тога Унија, у границама својих могућности, предузети одређене кораке, како би се пронашли потенцијални донатори за наставак једног оваквог пројекта.

покушавају да расељенима не ускрате ову врсту помоћи, надајући се, да ће нека од донаторских организација, имати слуха за овај вид ангажовања и пружити неопходну финансијску помоћ, како би се покрили неопходни трошкови ангажовања на овим пословима. У покушају да помогнемо себи, а и расељенима, контактирали смо неке

Настављена крађа и отимачина

Поред више ургенција упућених на рачун ХПД-а Косова, да снимањем стања приликом уручења решења о исељењу спречи отимачину и крађу имовине расељених, ништа се битно није променило. И даље прави власници имовине, након добијања кључева од стране ХПД-а, затичу потпуно празне, а веома често и намерно оштећене објекте (куће и станове). Једини правни лек у том случају је покретање кривичне пријаве против починиоца. Покретање ових тужби, на које косовско тужилаштво веома брзо реагује и процесуира, можда ће зауставити даљу пљачку имовине расељених.

од организација које би требале да се баве и овом проблематиком. Међутим, на територији Београда, нисмо наишли на организацију која у целини одрађује тужбе за накнаду штете за расељене са Косова и Метохије. Да ни у унутрашњости ситуација није боља, информисала су нас и расељена лица, која су упућена од стране сарадника из канцеларије ХПД-а Београд, по правну помоћ у "Свети Спас", дошла из Крушевца, Новог Сада, Ваљева, Суботице, Краљева, Чачка, Врања, Велике Планае,

Пожаревца, Прокупља, Новог Бечеја, Косовске Каменице, и многих других места. Само у периоду август- септембар, урађено је 52 тужбе за надокнаду штете, и осталих пратећих поднесака. И поред изузетно интензивне инфор-

имовине, па благовремено није реаговао тужбом. Тек преузимањем одлуке од стране ХПД-а, један број расељених лица је дошао до сазнања о правом стању своје имовине, па од стране сарадника ХПД-а бива упућен на "Свети Спас".

Преузимање решења

Обавештавају се расељена лица која су поднела ХПД-у захтев за ослобађањем своје имовине од узурпатора, а до данашњег дана нису подигла одлуку ХПД-а или немају никакву информацију, да се обрате канцеларијама ХПД-а. Велики број донетих одлука чека на преузимање од стране подносиоца захтева, а потребно је још једном нагласити да мандат ХПД-а истиче 31. децембра. Заинтересована лица за све информације могу се обратити на адресу ХПД-а у Приштини, ул.Влазним Башкима 51 или на бр. тел. 038/ 249 918 и у Београду, Косовска 49/8 или на бр. тел. 011/ 334 55 13 или 011/ 334 53 14.

мативне кампање, коју је за време писања тужби за надокнаду штете спроводио ИОЦЦ, још увек је велики број корисника који није имао праву слику о стању своје

ПРОБЛЕМИ И СА ПОКРЕТНОМ ИМОВИНОМ

Други вид правне помоћи заснива се на захтеву расељених за писање ургенција за иселење из окупиране имовине. Након упућивања оваквих захтева, ХПД Приштине, односно локалне канцеларије ХПД-а на Косову и Метохији, дају приоритет овим случајевима.

На захтев великог броја расељених, Удружење и даље ради тужбе за надокнаду штете над покретним стварима, као и захтеве за преиспитивање одлуке ХПД-а (најчешће због нетачног и погрешно утврђеног чињеничног стања), као и тужбе за утврђивање права власништва. Незадовољни затеченим стањем код поновног враћања у посед своје имовине, све је више расељених који захтевају покретање кривичне пријаве против учиниоца.

Златко Маврић

СЕРВИСНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Излазећи у сусрет великом броју интерно расељених лица, која су се обраћала извршној канцеларији Уније у Београду, канцеларији у Звечану, као и чланицама Уније широм централне Србије, да сазнају на који начин могу добити информације о томе како тече повратак или процес приватизације у њиховој општини, да ли и како могу доћи до неких личних докумената и сличним питањима, Уређивачки одбор Билтена одлучио је да ће у овом, али и наредним бројевима ИРП упутити на контакт адресе или бројеве телефона лица и институција које им те информације могу и дати.

У ово броју одлучили смо да објавимо бројеве телефона општинских службеника, чији је управо један од основних задатака да ради на прикупљању и прослеђивању информација.

Општински службеник за повратак

Општински службеник за повратак је одговоран за прикупљање и прослеђивање информација везаних за повратак за општине, расељена лица и повратнике, као и остале кључне актере у процесу повратка.

Главна задужења општинског службеника за повратак могу се поделити на четири главне области :

- учествовање у постојећим структурама за повратак и пружање подршке;
- координација ангажовања општине у процесу повратка,
- развијање општинске стратегије за повратак;
- прикупљање и прослеђивање информација.

ОПШТИНСКИ СЛУЖБЕНИЦИ ЗА ПОВРАТАК

ИМЕНА	КОНТАКТ/ОПШТИНСКЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ
Теута Селими	Каменица 0280/72 404
Споменка Којадиновић	Штрпце 06377432 968, 063/8672 338
Мустафа Шабани	Витина 0280/81 723, 044/166 713
Данијел Стојковић	Витина 0280/81 723, 063/7238 794
Горан Максимовић	Ново Брдо 038/576 009, 063/7063 430
Енвер Џемшити	Ново Брдо 038/576 009, 063/7063 430
Срђан Цвејић	Ѓњилане 0280/23 311, 063/8715 056
Шијнуре Лика	Качаник 044/225 126
Джевахире Реџеџи	Урошевац 044/209 977
Неџад Кастрати	Пећ 039/34603, 34604; 044/197681
Ђелаш Бериша	Клина 039/71 306, 044/326 584
Бајрам Ђелај	Исток 039/51 222, 063/292 439
Незир Белај	Дечани 039/061 100, 044/154 878
Прануш Комани	Ђаковица 044/329 272
Мустафа Незири	Приштина 038/504 604, лок. 6459
Решат Гаши	Штимље 038/589 016, 044/149 646
Мирвете Палоја	Обилић 044/103 046
Никола Трипковић	Обилић 038/560 536, 063/8906 853
Лиман Зеџири	Подујево 044/295 052
Садик Авдију	Липљан 038/581 505, лок. 203
Ненад Петковић	К. Поље 063/469 506
Екрем Меровци	Вучитрн 028/71 524
Фатмир Балаја	Србица 028/82 124
Младен Утвић	Зубин Поток 028/460 048
Хасиме Барку	Митровица 028/32 104, 028/32 925
Везаип кајкуш	Драгаш 029/81774, л.226, 044/400940
Фламур Сулејмани	Драгаш 029/81774, л.226, 044/203609
Славиша Колашинац	Ораховац 044/423 579
Шићари Кући	Сува Река 029/71 035, 044/184 394
Земрије Краснићи	Малишево 038/569 040, 044/432 463
Спаса Андријевић	Призрен 029/42 026, 044/107 905

ПРЕДСТАВНИВИ УНИЈЕ И ОРГ-а У ПОСЕТИ МАНАСТИРИМА ГОРИОЧ И БУДИСАВЦИ

Манастир Гориоч (јављају се и облици Гориоча и Огориоча) налази се код Истока, на Белој стени и потиче из прве половине XIV века. По предању, подигао га је српски краљ, Св. Стефан Дечански у знак захвалности што му је Свети Никола „огореле очи“ овде исцелио. Црква је зато и посвећена Св. Николи. Богату библиотеку рукописних књига однео је руски историчар Гиљфердинг 1856. у Русију, у Санкт Петербург.

Црква и ошћјећени конак манастира Гориоч

Манастир Будисавци настао је у првој половини XIV. Претпоставља се да га је саградила сестра Св. Краља Стефана Дечанског. Црква је посвећена Св. Преображењу Господњем. Од првобитних фресака мало је сачувано, док су садашње фреске из XVI века, из доба патријарха Макарија (Соколовића) који је обновио манастир.

Расељена лица у манастиру Гориоч

Расељена лица у манастиру Будисавци

ЗАБРИЊАВАЈУЋИ РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА МЕЂУ ИРЛ

ИНТЕГРАЦИЈА ИСПРЕД ПОВРАТКА

Крајем септембра, у Медија центру у Београду, презентовани су резултати истраживања, које је спровела мрежа локалних невладиних организација, "Свети Спас" из Београда, "Југ" из Краљево, "Божур" из Смедеревске Паланке, "Срећна породица" из Ниша, иначе чланице Уније, и "Бистрица" из Пожареваца, подржана од Католичке службе помоћи (CRS), под називом "Размишљања о економској издржљивости из перспективе интерно расељених лица".

Наведене организације, од марта до јула месеца ове године, анкетирали су, методом случајног узорка, чланове 180 породица, које су своје тренутно место боравка пронашле на простору општина Ниш, Смедеревска Паланка и Пожаревац. Циљ истраживања био је да се сагледа тренутно стање у коме се налазе интерно расељена лица, како би им се покушало помоћи у

проналажењу решења за преживљавање у месту привременог боравка, до стварања услова за одрживи повратак у средину из које су избегли.

Резултати истраживања су веома забрињавајући, јер се само 4,32 одсто испитаника изјаснило да је одмах

ПОВРАТАК	Број испитаника	Постотак %
Уопште не размишља о томе	185	37,81%
У садашњим околностима не планирам	185	19,46%
Планирам ако се побољша ситуација на КМ	185	26,49%
Спреман сам да се одмах вратим	185	4,32%
Прузео сам кораке за повратак на КМ	185	11,89%

спремно за повратак, док се 37,84 процента расељених категорично изјаснило да уопште не размишља о повратку. Процентуални подаци о повратку и интеграцији приказани су у табелама.

Након уводног излагања носилаца ове активности Златка Маврића и Славице Милуновић, приказан је филм о вршењу анкете који је међу присутнима наишао на позитиван одјек. Презентацији и расправи након ње су, између осталих, присуствовали представници UNHCR-а, многих невладиних организација, као и сарадници на овом пројекту. Изненађује, да се нико од стране владиних органа, упркос позиву, није појавио на овом скупу.

Ж. Ђекић

Оснивачи и чланице Уније

Божур - Смедеревска Паланка,
Првог српског устанка 109, тел. 026/ 313-893
e-mail: bozur@verat.net

Глас Косова и Метохије- Београд
Македонска 25
тел.: 011/ 3373-841
e-mail: gkim@eunet.yu
www.glaskim.co.yu

Завичај за Поврашак- Крагујевац
Карађорђева 17
тел. 034/ 333-219
e-mail: zavicpo@infosky.net

Југ - Краљево, Цара Душана 27/39
тел. 036/323-220
факс. 036/320-430
моб. 064/612-79-66
e-mail: agrkovic@yahoo.com

Свети Спас- Београд
Балканска 25 и Македонска 25
тел.011/ 686-161 011/ 3373-834
e-mail: svetspas@eunet.yu
www.svetispas.org

Срећна Породица- Ниш,
Душанов Базар, купола, локал 223
тел. 018/ 547-184
e-mail: vulicevic@bankerinter.net

Унија - Београд, извршна канцеларија
Трг Николе Пашића 9/7
тел: 011/3398-705
e-mail: unijakm@eunet.yu
www.unijairl.org

Унија - Канцеларија у Звечану
Бубе Михајловић бб
тел: 028/665-150
e-mail: unija.zvecan@sezampro.yu